

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 7. ФЕБРУАРА 1884.

ГОДИНА IX.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 10.

УРЕЂУЈЕ А. ХАДИЋ.

Издава свака о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплати се шаље администрацији „Позоришта“, у матичном стану, у Новоме Саду.

ИЗ ГЕТЕОВОГ „ФАУСТА“.

(Свршетак.)

Мефистофелес.

Већ иде амо, хајд, пожури се.

Фауст.

Овамо никад! Хајд, уклон'мо се!

Мефистофелес.

Кутпцу ову, тешку прилично,
Што нађох ја, где наћи ја умем,
У орман сложи, као обично,
Занеће је, на то се заклињем;
У њојзи лежи многа лепа ствар,
Да другу смамим као леп шићар.
Ал' дете свако улови се лако.

Фауст.

Ја не знам, да л' да?

Мефистофелес.

Зар још питаш тако?

За кога, реци, чуваш оно благо?
Да даље траћим време ово драго!
И твоја блуд, и мој још даљи труд,
Тек само да је узалуд!
Ма ниси ваљда пост'о ципија!
Ја тарем шаке, главу чешем ја —
(Положи кутију у орман и опет га забрави).

Ал' сад на ноге бре! —

Да младо, слатко то чедашче вам
По ћефу вашем лепо дотерам;
А ви стојите ту,
К'о да би с места у школу,
К'о да је жива пред вама
Та дерна метафизика!
Хајд, хајд! —

(Оду.)

Маргита.

(С фењером.)

Ах, ту је загушно и запара,
(отвори прозор)
А на пољу баш није омарा.

Ја не знам шта, ал' тако ми је стра' —
Бар да се мати кући једном врати.
И кожа ми се чисто јежи сва —
Ипак сам жена, луда, страшљива!

(Почне да пева, међу тим се слачи.)

Краљу Тулском вера чиста
До гроба је света била;
Драга му је на самрти
Златан пехар поклонила.

Тако није ништа вол'о,
Из њега је само пио,
И увек је пехар златан
Својом сузом оросио.

А када је мрети мор'о
По царству се обазрео,
Све остави наследнику
Само пехар није хтео.

Краљевски је пировао,
С њим јунаци одабрани,
На обали мора сиња
Прадедовској у двора и.

Ту је стај'о краљу стари,
Напио се рујна вина,
Онда баци свети пехар
У пучину мора сиња.

Још га виде да је пао
И у море утонуо,
Са мирном је душом онда
Стари краљу издануо.

(Отвори орман да спреми хаљине у њега, и спаји кутијпу.)

Кутпца амо како доспе та?
Орман сам тај баш знам затворила.
Чудновато! Шта може бити ту?

Је љ' дон'о можда ко у залогу,
И мати нешто нај узајмила.
И кључић то је, в'о што мним;
Кутајцу ову, хајд, да отворим!
Преблаги боже, шта је то?
Још нисам никад вид'ла тако што!
Та спахиница с таким накитом
Показати се може празником.
Да на се метем овај адићар?
Красота ова чија ли је зар?

(Накити се њиме и стане пред огледало.)
Те минђуше, ах, да су моје бар!
Тек друкче с' човек с њима осећа.
Шта вреди младост, шта лепота, шта!
До душе то је лепо све,
На томе пак и остане;
И кад те хвале, чисто да те жале
Тек злато важи,
А злато тражи
На свету све. Ах, сиротани ми!

ЛИСТИЋИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Стеван, последњи босански краљ“. Историјска трагедија у 5 чинова, написао Михајло Поповић.) Пrikazана први пут 30. јануара 1884.

На сваки је начин радосна појава, што се и у нас с већом пажњом негује драмско песништво. Старије драме наше губе се по мало са позорнице, у борби за опстанак уступају места новим производима, и само се тек још по која држи па површини. Можда ће кроинчари потоњег доба тако исто рећи и за ове садашње! Можда ће им само одредити место у повесници књижевности а са непосредног утицаја њиховог, са позорнице, можда ће им одрећи право на даљи опстанак! Ко то зна! Можда! Референту не спада у делокруг, да означи драме, које би временом постигле тако жалосна судба, њему ваља говорити о драми, каква се показала на позорници, а пошто му је у своје доба пало у део, да о овој драми и са књижевног гледишта изрече пресуду своју, то држи, да се може упустити и у општије посматрање.

Што се тиче саме повеснице, то се песник ње придржавао, и осим две, три особе, као баш Дивне, све су остала историјске. И за иста, трагична је судба постизавала Босну још од најстаријих времена: Грци, Мађари, Венецијанци, Исмајли, доцније и Турци гледали су, да јој наметну своје господарство, а поред све те напасти са стране, ширила је римска пропаганда своје руке у народ, да га тако растројеног и ослабљеног задобије за своје цели. Уз то је у самом народу, поред православне вере, овладала и богумилска, тако, да је велики део народа припадао башњији. У тако растргнутој земљи било је дакле тешко и владати, а камо ли владару стати на пут нападајима са споља, кад се узме у обзир још и та околност, да се властела мало обзира на краља, и да се сваки властелин у обиму своје баштине држао за независног господара. Тако се онда и могло догодити, да је властела краља Стевана напустила у најопаснијем, часу, баш кад је најопаснији непријатељ му насрнуо на њега.

Као што рекох, песник се при изради своје трагедије држао историје, и ми у њој видимо утицеје са стране, особито пак ровење римске пропаганде. Под краљем Томом Остојићем видимо је у најбољем развитку и највећој

снави њеној. Што се не покорава Риму, то је осуђено на гонење и на муке, и само придворне улицице држе се на површини и владају ситуацијом. Римска пропаганда оличена је у папином посланику Томазинију, за ког и повесница вели, да је био лукав и препреден. Њему је свако средство добро долило, само да у земљи утврди римску веру, да одржи свој утицај над краљем а у једно да се побрине и за себе. Па кад је увидио, да смрћу Томином престаје и његова превласт, окружно се још већим сјајем, те је као заступник папин почео да уређује ситуацију вишке политике. Но кад је и онда постао мало излишни, напустио је не само Стевана, него и папу, и остао је веран само себи, ма да нам песник ту не каже јасно уврске, који су га навели, да пређе у турску службу. До душе, Томазини вели, да то све чини новцу за љубав, да оном служи, ко боље плаћа па назива и себе самог никоговићем и вештим продавачем робе; али то није добра, и да му је папина служба додијала, опет се не види разлог, за што је прешао Турцима. Тај се разлог могао казати у неколико речи, бар што се тиче напуштања босанске службе.

Први се чин почиње симпатично. У густој шуми служи се богу! Стеван се појави и у красном монологу разашњује положај:

„Да увишене и дивне песме!
Лако се диже у небне висе,
Ко уздисаји душе пречисте,
Ко Авелове жртве негда дим.
Певајте! Појте! Па успавајте
У тој колевци, песми блаженој,
Душина будна чеда, боле ми...
И та се песма несме певати
У цркви јавно као некада:
Махнита обест краља, оца мог,
Народној вери предака наших
Не да пред олтар, не да у цркву,
Већ огњем пали и мачем сече,
Што неће да се Риму поклони“

У то долази Дивна, и ми видимо како већ развијена љубав отама међу њима мања. Но у колико Стеван не таји своје осећаје, већ вели:

„Да море лежи међ нама двома:

Од љубави бих ја градио брод,
Од живих жеља лака једрила,
Броду од вере тврду катарку,
Па бих се онда навезао на њу,
Па им' бих стиг' го жељном пристанку.
На твоје руке, у твој загрђај;
Или би буре дрног очаја
Разнеле једра, разнеле и брод."

У толико се Дивна чини тако рећи невешта, те му не разуме ни најласније речи, и на њих одговара друкче него што би хтео Стеван. У том их извенади Томазини са четом наоружаних ѡуди. Али Дивна се не допада само Стевану, већ и папином посланику, и он је готов да се чини невешта што је њу нашао при богомољи, али — да му она буде награда за ћутање:

"Из оне чаше само једну кап,
Па нит' што чуо, вит' што видео."

Ту се сад развије распра између њега и Стевана, у којој већином Томазини води главну реч. А то ми се чини неумесно и неприродно, јер нико, а најмање краљевић, кадар је да стрпљиво слуша Томазинијеве похотљиве жеље, па ни под притиском оружане чете. И тај Томазини не спомиње никад више своју жудију за Дивном, као да је заборавио своју љубавну жељу, а имао је прилике да Дивну стави на пробу, особито у другом чину, кад је ова била у тамници, па ма и не успео.

У четвртој појави првога чина видимо дворану краљеву, видимо и њега. Краљ је већ са свим васлелјен, те јогунасто срђа све даље. Брат његов Радивој, као представник српства и православља, опомиње краља па и прети му, али краљ се не да застрашити, он је већ загашио дубоко. То га наведе, да осуди доведено робље па и то, да се Дивни изведе очи, и док се краљ наслажује поклоном папиним, дотле се већ појављује бура и у кући му а и споља, а то у виду Исаک паше. Овоме се покорава краљ из политике, као год што је из политике примио и веру римску, обећао му давак и предаје му повељу. Али Стеван ову подере, и ма да краљ паша обриче, да ће добити другу, ипак овај вели у себи: „Босна је твоја, славни падишо!“, јер види неслогу у краљевини.

Други нам чин износи Херцеговину. Народ се скушао око војводе Косаче, а овај га наговара да се дигне на краља Тому. Народ се колеба, час хоће, час неће, на послетку неће, и то из разлога кукавичког, али то је учињено с тога, да се после истакне моћ живе речи, јер Стеван га најзад одушеви, и он пристаје на рат. У другој појави видимо Дивну у тамници, спремну да се на њој изврши ужасна краљева заповест; ево и целата, и ту нам се онда живци мало усколебају, гледајући несретну жртву краљеве обести. Али у најужаснијем тренутку, кад јој се делат приближије, вачује се спољалупа и вика, Стеван разбије врата и ослободи Дивну. Том се приликом и Дивна одала, да Стевана љуби. У трећој појави видимо град Белај, камо се краљ скрио, и где га нападају Херцеговци. Поред ледне појаве краљеве матере, видимо и властолубиву му жену, Катарину:

"Боље и њега мртва да видим,
Нег да није муж ми више краљ!".

Ту је уплетена сцена са старцем и са децом, које Томазини доводи, јер су то православни. Краљ заповеда да их обесе, па и децу. Старчева је клема грозна, којом проклиње краља. У то стижу мутни гласови, и напослетку непријатељи заузму град. У комешају, који настане, погине краљ; брат га је убио.

Трећи чилј показује престоницу Јајац. Нови краљ Стеван Томашевић, седи са заручницом својом, Дивном, и говори с њом о љубави, о браку, о срећи близкој. Штета што је ова појава тако кратка, могла је бити изведена на дуже, јер у целој трагедији то је једина неожна и питома сцена, у којој се не чују жестоке и разувдане речи и не гледа љути бој, већ слатко љубавно гукање. Кад се Дивна уклони, долази Упор, посланик мађарског краља Матије, који не признаје Стевана за краља босанског. Стеван га одбије, и Упор оде са претњом. Тако се исто сврши појава и са турским послаником. Исаек пашом. Али што не може претња и сила, учини дипломација. Томазини обрите, да ће краља измприти с Матијом, шта више, да ће му у помоћ довести и мађарску војску, ако прими римску веру. Опасност је велика, Турци с једне, Мађари с друге а папа можда с треће стране. Стеван се колеба и реши се на најгоре, да прими веру, као краљ не као Стеван. Тим је отуђио јединог савезника свог, народ свој. Турке је већ увредио, свеза са Матијом је сумњива а папина помоћ слаба. За трагичан ход било би од већег уплаха, да је Томазини радио преко Дивне на Стевана, и психолошки би то било већма оправдано; али Дивна не би била више на тој идеалној висини, била би жена као и друге што су. Борба у Стевановој души велика је, а тим још већа, што се и дивна појави, те Стеван тако још већма осећа, како кукавички ради, поред свег ушушкивања од стране своје краљевске савести.

У четвртом чину видимо Стевана већ као католика; али је суморан, незадовољан, осећа, да је учинио рђаво, што је прешао у римску веру. Један му је мелем посланик краља Матије, који му јавља, да га овај признаје за босанског краља и да ће му послати у помоћ своју војску. Томазини је дакле држао обећање. Али из тог нешто пријатног осећања разбуди га. Катарина, мађеха његова, која га проклиње, што је изненаврно православну веру. Још већма га разбуде Радивој стриц му, и Косача, шурак му, који се њега одричу; али највећма га разбуди спровод мртве Дивне. То тако уплашише на њега да скоро посреће умом:

"Пазите!... Паз'те!... Лепо... лагано...
Моје је срце у оној скрињи:
Краљево срце сарањујете.
Пазите!... Тако... лепо... лагано..."

А да му чаша горка буде препуна, дође диздар да му јави, да су Турци већ ударили на Босну. Али краљ не слуша на њега, мисли му лете за мртвом Дивном, и тек кад му диздар рече поново, шта му прети, дође к себи.

(Свршиће се)

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

10. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИЛАТИ 6.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 7. ФЕБРУАРА 1884.

ДВЕ СИРОТИЦЕ.

ДРАМА У 8 СЛИКА, А 6 ЧИНОВА, ОД ЧОНА ОКСЕНФОРДА, ПРЕВЕО САВА ПЕТРОВИЋ.

ОСОБЕ:

Гроф Линијер, министар полиције	Лукић.
Маркез Де-Прел	Димитријевић.
Арманд Каваљер Водрејски	Љ. Станојевић.
Жак	И. Станојевић.
Пијер, брат му	Ружић.
Доктор	Милосављевић.
Пакар, собар Водрејев	Динић.
Лафлер	М. Суботић.
Маре	Марковић
Гроф Маји	Барбарић.
Маркез Д'Естре	Рашчић..
Грофица Дијана Линијерова	Д. Ружићка.
Лујза	М. Рајковићка
Ханријета	Л. Ханријева.
Фрошарова, мати Жакова и Пијерова	Ј. Добриновићка.
Маријана	Љ. Динићка.
Женевијева, претстојница Салпетријерске казнионице	С. Димитријевићка.

Слуге, гости, војници, сељаци, пильарице, просјаци. — Збива се у Паризу 1785. год.

1. Слика: Две сиротице. — 2. Слика: Пировање у летњиковцу „Вел Ер.“ — 3. Слика: Породична тајна. — 4. Слика: На сен-силпијском тргу. — 5. Слика: Ханријета. — 6. Слика: Салпетријерска казнионица. — 7. Слика: Лујза и Пијер — 8. Слика: Мати и ћи.

У четвртак 9. фебруара први пут: „МАТИ СЕ МОРА УДАТИ.“ Шаљива игра у 1 чину, написала Марија Гинтерова, превео Ж. А. Радивојевић. — За тим: „ГРЕНГОАР.“ Позоришна игра у 1 чину, написао Т. Банвиљ, превео Јован Ђорђевић.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а у вече на каси.

Болује: П. Добриновић.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.